

Recenzja rozprawy doktorskiej mgr. inż. Łukasza Mikołajczyka
pt. *Konwergencja miast wojewódzkich w obszarach*
koncepcji zrównoważonego rozwoju

1. Podstawa formalna napisania recenzji

Niniejsza recenzja została przygotowana na prośbę Dziekan Kolegium Zarządzania i Finansów SGH dr hab. Joanny Wielgórskiej-Leszczyńskiej prof. SGH w związku z powołaniem mojej osoby uchwałą nr 627 Rady Naukowej Dyscypliny Ekonomia i Finanse z dnia 15 lutego 2023 r. na recenzenta rozprawy doktorskiej mgr. inż. Łukasza Mikołajczyka.

2. Przedstawienie podstawowych danych o rozprawie

Rozprawa doktorska pt. *Konwergencja miast wojewódzkich w obszarach koncepcji zrównoważonego rozwoju* powstała w Kolegium Zarządzania i Finansów Szkoły Głównej Handlowej w Warszawie pod kierunkiem naukowym dr. hab. Ireneusza Dąbrowskiego, prof. SGH. Praca wchodzi w zakres dziedziny nauk społecznych i dyscypliny ekonomia i finanse. Rozprawa liczy 346 stron i składa się ze wstępu, sześciu rozdziałów, podsumowania i wniosków, spisu bibliografii, tabel i rysunków. Zawiera także dwa załączniki: załącznik 1 zawierający podstawowe miary statystyczne zmiennych dla analizowanych miast w latach 2012-2019 w poszczególnych ładach oraz załącznik 2 zawierający rankingi otrzymane przy wykorzystaniu wybranych metod porządkowania liniowego dla poszczególnych ładów w okresie 2012-2019.

3. Merytoryczna ocena rozprawy

a. Wskazanie oraz ocena celu i przyjętych hipotez badawczych

Celem rozprawy doktorskiej jest ustalenie czy pomiędzy miastami wojewódzkimi w Polsce w obszarach zrównoważonego rozwoju zachodzi proces konwergencji.

Główna hipoteza badawcza brzmi:

- ✓ *Pomiędzy miastami wojewódzkimi nie występuje zjawisko konwergencji (s. 8).*

Hipoteza główna została uzupełniona o dwie hipotezy pomocnicze, tj.:

- ✓ *Miasta wojewódzkie zwiększają poziom zróżnicowania pomiędzy sobą w poszczególnych obszarach (s. 8),*
- ✓ *Różnice występujące pomiędzy analizowanymi miastami powodują, że tworzą one „kluby” konwergencji w poszczególnych obszarach (s. 8).*

Autor dobrze wyjaśnił zasadność tak sformułowanego celu oraz hipotez badawczych. Pierwsza hipoteza pomocnicza, dotycząca dywergencji pomiędzy wszystkimi miastami wojewódzkimi, jest jasna i stanowi dosyć jednoznaczne uzupełnienie hipotezy głównej. Należy rozumieć, że w przypadku drugiej hipotezy pomocniczej, dotyczącej występowania zjawiska konwergencji „klubowej” pomiędzy miastami wojewódzkimi, chodzi o sprawdzenie czy dają się wyodrębnić określone grupy („kluby”) miast wojewódzkich, w których zachodzi proces konwergencji/dywergencji. Analiza obejmuje określony przedział czasowy (9 lat), który w przypadku badania procesu konwergencji jest relatywnie krótki, lecz Autor wyjaśnia powody przyjęcia takiego okresu.

Należy podkreślić, że sformułowaniu celu i hipotez badawczych sprzyjało dogłębne rozpoznanie przez Autora charakteru procesu konwergencji, zjawiska, które - jak dowodzą dotychczasowe badania - nie jest łatwe do jednoznacznej oceny. Szereg analiz wskazuje bowiem na brak tego procesu, inne na jego zachodzenie w całym zakresie podejmowanych analiz lub tylko w określonym obszarze, np. w przyjętym horyzoncie czasowym i w określonych regionach. Podjęcie przez Autora tematu dotyczącego zjawiska konwergencji odnoszącego się do miast wojewódzkich w Polsce, w odniesieniu do procesu zrównoważonego rozwoju oraz rynku nieruchomości, oceniam zatem jako istotne i w pełni uzasadnione, zarówno z naukowego, jak i badawczego punktu widzenia.

b. Ocena zastosowania piśmiennictwa w ramach rozprawy doktorskiej

W rozprawie wykorzystano zróżnicowane źródła informacji. W części teoretycznej - literaturę przedmiotu z obszaru zrównoważonego rozwoju, konwergencji, metod

ekonometrycznych i statystycznych stosowanych w badaniu zjawisk przestrzennych oraz źródła prawne i internetowe. W części badawczej wykorzystano dane pochodzące z baz krajowej statystyki publicznej (GUS), w tym - w celu doboru zmiennych diagnostycznych - dane służące monitorowaniu postępów zrównoważonego rozwoju kraju. Zakres źródeł jest standardowy - spis literatury obejmuje 178 pozycji, ale w tym niemal połowa (80) to pozycje pochodzące ze źródeł zagranicznych. Na uwagę zasługuje wykorzystanie danych (wskaźników) dedykowanych, charakteryzujących cztery łady zrównoważonego rozwoju - społeczny gospodarczy, środowiskowy oraz wykorzystanie aktualnej literatury zagranicznej podejmującej zagadnienie zrównoważonego rozwoju i procesu konwergencji, w tym dokonanie statystycznej oceny poziomu zainteresowania zagadnieniami zrównoważonego rozwoju i konwergencji w ramach publikacji naukowych wydawanych przez Wydawnictwo Elsevier. Mimo, iż Autor nie uzasadnia powodu wyboru wyłącznie tego wydawnictwa w celu dokonania powyższej oceny, podejście można uznać za interesujące. Jednocześnie relatywnie szeroka literatura przedmiotu oraz pozyskane źródła danych świadczą o dobrym rozeznaniu Autora w zakresie przedmiotu badań.

c. Wskazanie oraz ocena zastosowanych metod badawczych

Z uwagi na fakt, iż wykorzystane przez Autora metody obliczeniowe nie znajdują się w nurcie moich głównych zainteresowań badawczych, ocenę zastosowanej metodologii dokonam wyłącznie z perspektywy sposobu i poprawności jej prezentacji oraz logiki wywodu. I tak, w procesie badawczym Autor wykorzystał wielowymiarową metodę badania konwergencji zastosowaną zarówno w odniesieniu do wszystkich wymiarów zrównoważonego rozwoju i dodatkowo także rynku nieruchomości, jak i w stosunku do kilkietapowego procesu doboru, a następnie analizy zmiennych diagnostycznych. Autor wykorzystuje metody klasyczne i za pomocą macierzy przejścia, co pozwala na budowę wskaźników syntetycznych oraz daje możliwość grupowania regionów w „kluby” pod względem podobieństwa zachodzących procesów. Dodatkowo Autor wykorzystuje analizę skupień, dzięki której identyfikuje zmiany zachodzące w grupach i między grupami w czasie. Zakres badania konwergencji jest szeroki, gdyż obejmuje bardzo wiele cząstkowych wskaźników zrównoważonego rozwoju, na podstawie których buduje wskaźnik syntetyczny. W celu wyliczenia wskaźnika syntetycznego dokonano podziału

zmiennych na stymulanty i destymulanty, określając tym samym charakter oddziaływania zmiennych na analizowane zjawisko. Aby dokonać wyboru optymalnej metody wyliczenia wskaźnika syntetycznego Autor porównuje ze sobą siedem różnych metod. Następnie, w oparciu o wskaźnik syntetyczny dla każdego miasta wojewódzkiego w Polsce bada konwergencję w podziale na konwergencję typu beta, typu sigma, typu gamma, wyjaśniając co oznacza zachodzenie tych procesów w badanych jednostkach lokalnych.

Należy stwierdzić, iż przeprowadzony proces badawczy jest bardzo szeroki, całościowy oraz pogłębiony i tym samym pokazuje, iż Autor posiada rozległą wiedzę w zakresie metod statystycznych i umiejętność wykorzystania różnych poziomów analizy do identyfikacji zjawiska konwergencji lub jego braku w logiczny i uporządkowany sposób - począwszy od bardzo ogólnego (wskaźniki syntetyczne), poprzez zmienne, na podstawie, których wskaźniki zostały utworzone, aż po grupowanie miast w „kluby” podobne do siebie pod względem zmiennych diagnostycznych. Tak zaproponowaną metodę postępowania Autor „nakłada” na wymiary zrównoważonego rozwoju otrzymując wyniki, które pozwalają na weryfikację lub odrzucenie przyjętych hipotez badawczych. Należy zaznaczyć, że wyboru najbardziej optymalnej metody Autor nie dokonuje w sposób bezrefleksyjny, lecz po wcześniejszym przeglądzie literatury przedmiotu w obszarze metod wielowymiarowych.

d. Ocena części rozprawy dotyczącej omówienia wyników przeprowadzonych analiz i badań własnych

Sposób omówienia wyników wykorzystanych źródeł zastanych i wyników badań własnych oceniam pozytywnie z następujących powodów:

- ✓ Przegląd literatury przedmiotu dotyczy dwóch kluczowych zagadnień, tj. procesów konwergencji i zrównoważonego rozwoju. Dokonując przeglądu zagadnienia konwergencji Autor wskazał zarówno na zróżnicowany charakter podejmowanych analiz (np. konwergencja na poziomie regionalnym, konwergencja w strefie walutowej Euro, konwergencja w dziedzinie rolnictwa) oraz ich różny zakres przestrzenny (perspektywa krajów, regionów, miast), jak i wyciągnął syntetyczne wnioski wynikające z tych analiz. W przypadku zagadnienia zrównoważonego rozwoju podobnie wskazał na różny zakres

przestrzenny analiz (płaszczyzna makro, mezo, mikro) i ich charakter (np. wpływ zrównoważonego rozwoju na rozwój przedsiębiorstw, wykorzystanie podejścia zrównoważonego rozwoju we współczesnych koncepcjach rozwoju miast, powiązanie zrównoważonego rozwoju z zarządzaniem nieruchomościami). Wskazał ponadto na prace łączące oba obszary analityczne, co jest kluczowe z punktu widzenia celu rozprawy, zwracając uwagę, iż łączne zastosowanie koncepcji zrównoważonego rozwoju, konwergencji i dodatkowo metody grupowania może pozwolić na sformułowanie optymalnych wniosków. Ten fragment rozprawy doktorskiej świadczy o dogłębnym rozpoznaniu stanu polskich i zagranicznych badań w obszarze omawianych zagadnień oraz umiejętności zidentyfikowania różnych podejść badawczych i metodologicznych stosowanych w badaniach procesu konwergencji i zrównoważonego rozwoju. Pewien niedosyt w tej części rozprawy może budzić marginalne potraktowanie zagadnienia rynku nieruchomości, którą Autor w części empirycznej rozprawy uczynił jednym z kluczowych elementów analizy.

- ✓ Dokonując wyboru określonych ujęć teoretycznych, mających zastosowanie w wyjaśnianiu omawianych w rozprawie zagadnień, Autor wskazuje na modele egzogeniczne i endogeniczne oparte o neoklasyczną teorię wzrostu i teorie rozwoju regionalnego, poszukując w nich odniesień do zjawiska konwergencji lub dywergencji, głównie pod kątem czynników determinujących oba procesy. Odniesienia Autora mają charakter szczegółowej analizy, co świadczy o dobrym rozumieniu założeń teoretycznych i wynikających z nich wniosków. Słabszą stroną tej części rozprawy jest brak wyraźnego uporządkowania prezentowanych ujęć teoretycznych, a także – w mojej ocenie – brak szerszych odniesień do teorii rozwoju regionalnego i lokalnego, które mogłyby być pomocne w niniejszej rozprawie (np. teoria biegunów wzrostu, teoria polaryzacji, teoria bazy ekonomicznej).
- ✓ Zagadnienie zrównoważonego rozwoju Autor odnosi do kwestii terminologicznych, genezy koncepcji i ewolucji podejścia do trwałego rozwoju. Szczegółowo omawia dokumenty i wytyczne organizacji międzynarodowych, które są podstawą realizacji celów zrównoważonego rozwoju w praktyce społeczno-gospodarczej na poziomie globalnym, międzynarodowym oraz w odniesieniu do polskich rozwiązań. Na uwagę

zasługuje trafna diagnoza działań w zakresie zrównoważonego rozwoju, zwłaszcza wobec zmian klimatycznych, podejmowanych na szczeblu instytucji globalnych (ONZ) i europejskich (UE), z mocnym zaakcentowaniem wyzwań stojących przed gospodarką i społeczeństwem w osiągnięciu celów wyznaczonych przez te instytucje.

- ✓ Zagadnienie konwergencji Autor odnosi przede wszystkim do wyjaśnienia pojęć różnych rodzajów konwergencji, które są kluczowym przedmiotem analizy w części badawczej rozprawy. Charakterystyka tych terminów jest szczegółowa i stanowi dobrą podstawę do ich zaimplementowania na poziomie badawczym.
- ✓ Szeroko zostało potraktowane przez Autora zagadnienie rynku nieruchomości. Mimo pewnych kwestii dyskusyjnych (m.in. kolejność przedstawiania procesów demograficznych [np. małżeństwa przed przyrostem naturalnym] i gospodarczych [np. zagadnienie globalizacji procesów społeczno-gospodarczych przedstawione po zagadnieniach bardziej szczegółowych], brak wyjaśnienia dotyczącego uwzględnienia wyłącznie migracji zagranicznych na pobyt stały jako czynnika demograficznego w sytuacji dominującego znaczenia w Polsce migracji czasowych) należy zwrócić uwagę na dogłębne rozpoznanie czynników społeczno-demograficznych i ekonomicznych determinujących rozwój rynku nieruchomości oraz trafne powiązanie wpływu tych czynników na sytuację na rynku mieszkaniowym.
- ✓ W rozdziale metodologicznym Autor pokazał proces doboru zmiennych diagnostycznych począwszy od sposobu pozyskania danych, poprzez weryfikację kompletności danych w poszczególnych latach, analizę poziomu zmienności z wykorzystaniem współczynnika zmienności i weryfikację zmiennych z wykorzystaniem współczynnika korelacji po wyliczeniu podstawowych miar statystycznych zmiennych dla każdego z trzech łańcuchów zrównoważonego rozwoju oraz rynku nieruchomości. Podobnie w przypadku sposobu wyliczenia wskaźnika syntetycznego Autor pokazał ten proces począwszy od podziału zmiennych na stymulanty i destymulanty, wyliczenie kilku (7) wybranych wskaźników syntetycznych, co umożliwiło wybór najlepszego podejścia ze względu na podobieństwa rankingów i utworzenie rankingu województw utworzonych na podstawie wyliczonych wskaźników agregatowych oraz ich porównanie pod względem wzajemnego podobieństwa.

Następnie dokonuje wyboru metody optymalnej z punktu widzenia uzyskania najwyższej średniej wartości miary podobieństwa rankingów dla każdego z łańcuchów zrównoważonego rozwoju i rynku nieruchomości i obliczenia średniej wartości miar podobieństwa dla wszystkich metod łącznie w celu ostatecznego wyboru metody. Należy podkreślić, że cały proces metodologiczny został przedstawiony przez Autora w sposób bardzo szczegółowy, przejrzysty i uporządkowany. Należy podkreślić, że dodatkowo w każdym z etapów tego procesu Autor dokonuje powołań do literatury przedmiotu wykorzystującej określone podejścia metodologiczne i uzasadnia swoje wybory. Świadczy to o umiejętności trafnego wykorzystania ujęć najbardziej adekwatnych z punktu widzenia przyjętego celu badań.

- ✓ W kluczowej z perspektywy założonego celu i hipotez części rozprawy, powstałej w oparciu o badanie zjawiska konwergencji/dywergencji Autor dokonuje opisu metod wykorzystanych w procesie badawczym do weryfikacji różnych typów konwergencji (konwergencja typu beta, konwergencja typu sigma, konwergencja typu gamma). Podobnie jak w poprzedniej części rozprawy, także i ten fragment napisany jest w sposób przejrzysty i dobrze zorganizowany, a jednocześnie przedstawia szerokie podejście analityczne do badania konwergencji/dywergencji, w tym konwergencji klubowej. Autor wskazuje na zalety i wady określonych podejść metodologicznych i w odniesieniu do tych ostatnich także sposoby ich minimalizacji. Uzasadnia wykorzystanie określonych miar w procesie badawczym (odchylenie standardowe, współczynnik zmienności, odchylenie przeciętne i pozostałe) oraz wyjaśnia w jaki sposób interpretować uzyskane wyniki w stosunku do oceny badanego zjawiska konwergencji/dywergencji miast wojewódzkich w Polsce. W mojej ocenie Autor wykazał się szeroką wiedzą w zakresie znajomości i wykorzystania różnorodnych metod statystycznych do analizy przedmiotowego zagadnienia, a także umiejętnością wykorzystania określonych podejść metodologicznych - podobnie jak poprzednio - w odwołaniu do aktualnej literatury przedmiotu z tego zakresu. Świadczy to o dogłębnym i rozległym rozpoznaniu literaturowym wykorzystywanych w tego typu analizach metod i tym samym rzetelnych podstawach Autora do ich zaimplementowania we własnych badaniach. Prezentacja wyników badań ma charakter uporządkowany, jest czytelna, analizy ilościowe przeplatają wnioski

pochodzące z przeglądu literatury przedmiotu, a Autor swobodnie porusza się w obszarze omawianych zagadnień.

- ✓ W podsumowaniu Autor szczegółowo omawia wyniki przeprowadzonych analiz, wskazując na niejednoznaczność zjawiska konwergencji miast wojewódzkich w Polsce w stosunku do poszczególnych obszarów zrównoważonego rozwoju i rynku nieruchomości. Próbuje zdiagnozować przyczyny ujawnionych procesów konwergencji lub dywergencji, lecz w mojej ocenie ten fragment analizy mógłby być bardziej pogłębiony (tzn. eksponowane w rozprawie wykorzystanie środków finansowych z Unii Europejskiej nie jest wyłącznym i zapewne też kluczowym czynnikiem wpływającym na rozwój miast i regionów w Polsce w analizowanym przedziale czasowym).

e. Ocena stopnia oryginalności rozwiązania problemu naukowego w rozprawie

Elementy stanowiące o oryginalności rozprawy doktorskiej w mojej ocenie dotyczą następujących kwestii:

- ✓ przeprowadzenie analizy w oparciu o koncepcję zrównoważonego rozwoju w jej wymiarze ekonomicznym, społecznym i środowiskowym oraz przy zastosowaniu wielu wskaźników zrównoważonego rozwoju, dodatkowo analizę poszerzono o rynek nieruchomości, ściśle powiązany ze społeczno-gospodarczymi czynnikami rozwoju,
- ✓ odniesienie procesu badawczego do poziomu lokalnego, tj. miast wojewódzkich w Polsce, co stanowi pewne uzupełnienie luki badawczej w tym zakresie w stosunku do analiz tego typu realizowanych częściej na poziomie regionalnym,
- ✓ wykorzystanie wielowymiarowej analizy statystycznej, obejmującej kilka poziomów tj. wyodrębnienie wskaźników cząstkowych, utworzenie na podstawie wskaźników cząstkowych wskaźnika syntetycznego, identyfikacja zjawiska konwergencji/dywergencji opierającej się na wartościach wskaźnika syntetycznego oraz identyfikacja konwergencji „klubowej” w stosunku do miast najbardziej podobnych do siebie pod względem zmiennych diagnostycznych na podstawie określonych metod (tj. analizy skupień i macierzy przejścia). W tym ostatnim przypadku,

połączenie obu analiz, które posłużyły do wyznaczenia granic przedziałów (w przypadku macierzy przejścia) oraz do wyznaczenia jednorodnych grup (przy wykorzystaniu analizy skupień), pokazują, że podejście mieszane może dać dobre efekty w poszukiwaniu konwergencji klubowej, w stosunku do badania procesów konwergencji pod kątem wybranej zmiennej. Oprócz identyfikacji zjawiska konwergencji/dywergencji opierającej się na wartościach wskaźnika syntetycznego, analizę poszerzono o badanie zjawiska konwergencji dla poszczególnych zmiennych wchodzących w skład wskaźnika syntetycznego. W uzasadnionych przypadkach Autor dokonuje dodatkowej weryfikacji uzyskanych wyników wykorzystując kolejne metody prowadzące do wyciągnięcia ostatecznych wniosków o występowaniu lub nie poszczególnych typów konwergencji. W mojej ocenie, powyższa propozycja, w której Autor opiera wnioskowanie o kilka metod weryfikacji konwergencji, w tym także konwergencji „klubowej” stanowi bardzo szerokie, dogłębne i wielopłaszczyznowe podejście metodologiczne. Tym samym, daje możliwość szerszego spojrzenia na zachodzące procesy konwergencji/dywergencji w obrębie analizowanych miast. Warto podkreślić, że na poszczególnych etapach zaproponowanego podejścia, swoje wybory Autor uzasadnia odnoszeniem się do krajowej i zagranicznej literatury przedmiotu wykorzystującej podobne lub odmienne metody badawcze, co daje gruntowne podstawy do podejmowania ostatecznego wnioskowania.

f. Dokładne informacje o lukach w ocenianej rozprawie

Analiza przedstawionej do recenzji rozprawy nasuwa dwie uwagi o charakterze dyskusyjnym:

- ✓ Celem rozprawy jest ustalenie czy pomiędzy miastami wojewódzkimi w Polsce w obszarach zrównoważonego rozwoju zachodzi proces konwergencji, a zatem Autor dokonuje tej oceny w odniesieniu do poziomu lokalnego. Tymczasem nierzadko swoje wnioski i spostrzeżenia odnosi bezpośrednio do poziomu regionalnego. Tak dzieje się zarówno w części teoretycznej, jak i empirycznej. Nie jest to jasne zwłaszcza w sytuacji, gdy sam Autor zwraca uwagę na to, że proces analizy został oparty o stolice

województw z uwagi na ich specyfikę, która wskazuje na unikatowość tych obszarów w odniesieniu do całych województw. Nie można zatem zakładać, że poziom lokalny ma bezpośrednie przełożenie na poziom regionalny. Trudno też zgodzić się ze stwierdzeniem, że określenia „lokalny” lub „regionalny” mogą być stosowane zamiennie (s. 73).

- ✓ Konkluzje pochodzące z oceny zjawiska konwergencji, w większości pokazujące brak zachodzenia tego procesu pomiędzy miastami, warto było w zdecydowanie większym stopniu poszerzyć o wnioski o charakterze utylitarnym w obszarze polityki społeczno-gospodarczej. Z pewnością rekomendacje określonych działań praktycznych w stosunku do analizowanych miast wojewódzkich w Polsce z jednej strony mogłyby spotkać się z zainteresowaniem interesariuszy rozwoju, z drugiej - pokazałyby umiejętność Autora łączenia wniosków teoretycznych i poznawczych z empirycznymi.

4. Formalna ocena pracy

a. Ocena układu rozprawy

Rozprawa liczy 346 stron i składa się ze wstępu, sześciu rozdziałów, podsumowania i wniosków, spisu bibliografii, tabel i rysunków. Zawiera także dwa załączniki: załącznik 1 zawierający podstawowe miary statystyczne zmiennych dla analizowanych miast w latach 2012-2019 w poszczególnych ładach oraz załącznik 2 zawierający rankingi otrzymane przy wykorzystaniu wybranych metod porządkowania liniowego dla poszczególnych ładów w okresie 2012-2019.

Wstęp rozprawy jest szeroki, liczy 24 strony i zawiera informacje na temat celu pracy i hipotez badawczych oraz ogólne informacje dotyczące procesu badawczego. Tu również znajduje się przegląd literatury przedmiotu, w tym wskazana analiza ilości opublikowanych artykułów naukowych wydawanych przez wydawnictwo Elsevier. Rozdział pierwszy pt. *Wzrost gospodarczy*, liczący 16 stron, poświęcony jest zagadnieniu wzrostu gospodarczego. Rozpoczynają go dane obrazujące wzrost gospodarczy w określonych przedziałach czasowych i w odniesieniu do różnych obszarów. Kluczowe są jednak rozważania teoretyczne pokazujące czynniki wpływające na wzrost gospodarczy oraz wynikające z nich odniesienia do procesów

konwergencji/dywergencji oraz zrównoważonego rozwoju. Rozdział drugi pt. *Zrównoważony rozwój*, liczy 25 stron i poświęcony jest zrównoważonemu rozwojowi. Autor główną uwagę poświęca aspektom instytucjonalno-prawnym tego procesu, w tym polityce spójności Unii Europejskiej. W rozdziale trzecim pt. *Koncepcje konwergencji ekonomicznej*, liczącym 5 stron, Autor omawia zjawisko konwergencji, zwłaszcza jej różne rodzaje. Tu znajdują się ponadto pojęcia związane z podziałem terytorialnym, mające służyć uzasadnieniu wyboru poziomu lokalnego do analizy empirycznej. Kolejny, czwarty rozdział pt. *Rynek nieruchomości*, liczy 27 stron i dotyczy rynku nieruchomości w kontekście społecznych i gospodarczych czynników determinujących rozwój tego rynku. Rozdziały piąty pt. *Dobór zmiennych diagnostycznych oraz metody wyliczania wskaźnika syntetycznego* i szósty pt. *Badanie konwergencji*, mają charakter badawczy i poświęcone są opisowi metod wykorzystanych w rozprawie oraz kluczowej części rozprawy tj. badaniu konwergencji w różnych jej wymiarach, w tym konwergencji klubowej. Rozprawę kończy podsumowanie zawierające wnioski z analizy empirycznej i odniesienia do celu pracy i postawionych hipotez badawczych. Autor konkluduje, iż „*Postawiona główna hipoteza badawcza została odrzucona tylko w obszarze społecznym. W pozostałych trzech nie było podstaw do odrzucenia hipotezy, a więc nie odnotowano występowania zjawiska konwergencji w grupie 16 analizowanych miast wojewódzkich*” (s. 292). Na końcu rozprawy znajduje się spis bibliografii, tabel i rysunków oraz dwa załączniki.

Ogólnie rzecz biorąc, układ rozprawy jest przejrzysty, a objętość poszczególnych rozdziałów posiada z małymi wyjątkami porównywalne proporcje.

b. Dokładne informacje o nieprawidłowościach warsztatowych w ocenianej rozprawie

Analiza przedstawionej do recenzji rozprawy nasuwa sugestię odnoszącą się do struktury pracy. W mojej ocenie słabością struktury rozprawy jest brak konsekwencji dotyczącej podziału poszczególnych rozdziałów na podrozdziały niższego rzędu (np. rozdział 1 pt. *Wzrost gospodarczy* nie został podzielony na żadne podrozdziały, a rozdział 4 pt. *Rynek nieruchomości* - zawiera cztery podrozdziały, a te kolejne dziewięć podrozdziałów niższego rzędu). Poza tym, dyskusyjna jest kolejność podrozdziałów niższego rzędu, np. w podrozdziale 4.4. poświęconym gospodarczym

uwarunkowaniom rozwoju rynku mieszkaniowego, przedstawione na końcu zagadnienia dotyczące globalizacji procesów społeczno-gospodarczych, z pewnością posiadają bardziej ogólny charakter niż wcześniej analizowane determinanty. Podobnie w rozdziale 2 kwestie bardziej szczegółowe (Raport ONZ z 2021 r.) są podejmowane przed zagadnieniami bardziej ogólnymi (początek i pojęcie zrównoważonego rozwoju). Mimo tych uchybień, strukturę rozprawy w odniesieniu do poszczególnych rozdziałów głównych, można uznać za właściwą, pozwala bowiem na elastyczne przechodzenie od zagadnień o charakterze bardziej ogólnym, teoretycznym do szczegółowych zagadnień natury empirycznej.

Ponadto rozdział 3 pt. *Wzrost gospodarczy* w mojej ocenie nie został wystarczająco wyeksponowany w strukturze pracy jako ta część rozprawy, która jest poświęcona rozważaniom teoretycznym pokazującym czynniki wpływające na wzrost gospodarczy oraz wynikające z nich odniesienia do procesów konwergencji/dywergencji oraz zrównoważonego rozwoju.

5. Konkluzja

W przedłożonej rozprawie doktorskiej mgr inż. Łukasz Mikołajczyk podjął oryginalne zagadnienie naukowe, polegające na całościowym ujęciu zarówno koncepcji zrównoważonego rozwoju, w podziale na trzy główne obszary, dodatkowo poszerzone o obszar rynku nieruchomości, jak i procesów konwergencji/dywergencji w stosunku do miast wojewódzkich w Polsce w jej podejściu ogólnym, obejmującym wszystkie analizowane miasta, jak i podejściu grupowym/„klubowym” tych miast. Zastosował metodologię badawczą opartą na podejściu mieszanym i wielopłaszczyznowym, co daje możliwość szerszego spojrzenia na zachodzące procesy konwergencji/dywergencji. W oparciu o analizę obszernej literatury przedmiotu, szeregu zróżnicowanych źródeł danych statystycznych oraz wyników badań własnych, uzyskał istotne wnioski, poszerzające rozumienie zagadnienia konwergencji i jej znaczenia dla procesów zrównoważonego rozwoju w układzie lokalnym. Tym samym Autor wykazał się odpowiednią wiedzą teoretyczną oraz umiejętnością samodzielnego prowadzenia pracy naukowej. **Wyrażam zatem przekonanie, że rozprawa doktorska spełnia wymagania stawiane pracom doktorskim w Ustawie o stopniach i tytule naukowym oraz o stopniach i tytule w zakresie sztuki z dnia 14 marca 2003 r.**

(Dz. U. nr 65 poz. 595 z późn. zm.) i niniejszym wnioskuję o przyjęcie przez Radę Naukową Dyscypliny Ekonomia i Finanse SGH rozprawy doktorskiej mgr. inż. Łukasza Mikołajczyka pt. *Konwergencja miast wojewódzkich w obszarach koncepcji zrównoważonego rozwoju* i dopuszczenie jej do publicznej obrony.

Brygida Jolpe